

Редьква А.М.

аспірант,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

**МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ**

Наукове дослідження є складним творчим процесом, який здійснюється на основі певної методології. Саме методологія науки є тою системою координат, до якої вдаються через складність,

багатогранність та міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми. Безліч наукових дисциплін відрізняються одна від одної не тільки характером і змістом об'єкта вивчення, а й особливими, конкретними науковими методами, характерними лише певній науці. Від категорії, методів дослідження і узагальнення часто залежать кінцеві результати дослідження в цілому.

Майже всі галузі науки так чи інакше досліджують звуки. Але найактивніше такими дослідженнями займається така наука як фоносемантика, найголовнішим завданням якої є дослідження звукообразальної системи мови, що відображає зв'язки між звуком і значенням, встановлення асоціативно-символічних значень звуків конкретної мови, що дозволяє з'ясувати ряд актуальних питань. Коли в середині ХХ ст. фоносемантика утвердилась як самостійна наука, то отримала свої предмет, об'єкт та методологію дослідження, вперше описані в працях С.В. Вороніна [2].

Для нашого дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів, на матеріалі промов німецькомовних політиків, ми використовуємо наступну методологічну базу.

Методологія фоносемантичних досліджень включає декілька методів вивчення зв'язку звук-значення. При вивченні звукообразальної системи мови основним методом служить *метод фоносемантичного аналізу*, розроблений С.В. Вороніним, що передбачає такі етапи: 1) встановлення у слова наявності / відсутності «звукового» значення; 2) облік і аналіз критеріїв ідентифікації звукообразальних слів; 3) етимологізація слова з урахуванням його фонетико-семантичних корелятів в споріднених мовах; 4) кореляція акустико-артикуляторних характеристик звукового вигляду слова з сенсорно-емоційними характеристиками денотата для встановлення мотиву номінації; 5) виділення паралелей (звукова форма і семантика слова) в неспоріднених мовах (типологічні узагальнення); 6) визначення наявності / відсутності характеру звукообразальності [2].

Описовий метод служить для планомірної інвентаризації одиниць мови і пояснення особливостей їх будови та функціонування. Базою для описового методу служать факти однієї будь-якої мови, у випадку нашого дослідження – німецької мови. Метою цього методу є

встановлення фактів і явищ мови та їх подальше використання у науковому дослідженні [5, с. 361].

Зіставний метод спрямований на вияв спільних і специфічних рис мови на всіх їх рівнях і в мовленні, і в тексті. Головним предметом цього методу є дослідження структури мови в її подібностях і відмінностях [5, с. 368–369]. Зіставний метод дозволяє нам виявити спільні і специфічні ознаки функціонування фонестем та використання фонестемної лексики у німецькій мові.

Метод компонентного аналізу полягає у дослідженні змістовної сторони значущих одиниць мови, шляхом розкладання значення на мінімальні семантичні складові з метою виявлення та подання семантичної структури цих одиниць [1, с. 163–164]. Метод компонентного аналізу вигідно відрізняється від інших способів опису під час дослідження фоносемантизму, оскільки він може бути представлений у вигляді таблиць, де по вертикалі розташовуються проаналізовані одиниці (у нашому випадку це будуть, наприклад, початкові сполучення приголосних, одиниці фонестемної лексики), а по горизонталі – назви ознак (у нашому дослідженні це, наприклад, звукосимволічні значення, мінорні або мажорні асоціації, оцінки різних шкал градації). На перетині досліджуваних одиниць і ознак ставиться „+“, якщо ознака присутня, або „-“, якщо ознака відсутня. Тому ми вважаємо, що опис матеріалу у фоносемантичному дослідженні за допомогою компонентного аналізу є економним, компактным і зручним.

За допомогою *методів квантитативної лінгвістики* ми можемо глибше дослідити фоносемантичні особливості публіцистичних текстів та зробити висновки на підставі отриманих статистичних даних. Головним методом квантитативної лінгвістики є *лінгвостатистичний метод*, спрямований на отримання кількісних характеристик певних мовних явищ. Це метод являє собою сукупність статистичних прийомів і процедур, що використовуються для отримання кількісних даних про мовні явища, з метою розкриття статистичних закономірностей функціонування одиниць мови й мовлення, а також для встановлення статистичних закономірностей побудови текстів [7, с. 205].

Для того, щоб у нашому дослідженні зробити висновки на підставі отриманих статистичних чисел, ми використовуємо обрахунки критерію χ^2 -квадрат X^2 . За допомогою цього критерію оцінюють незалежність у розподілі об'єктів сукупності за градаціями досліджуваної ознаки, відповідність між фактичним і теоретично очікуваним розподілами, а також однорідність розподілів [6, с. 87]. Цей критерій є розповсюдженою методикою перевірки статистичних гіпотез, за допомогою якого визначається наявність відповідностей або розходжень між розподілами частот спостережуваних величин. Серед отриманих результатів суми X^2 беруть тільки ті, величина яких перевищує 3,84 ($X^2 > 3,84$), тобто, мінімальна значима величина X^2 є 3,84. Проте, сума X^2 дозволяє встановити лише наявність та відсутність зв'язку, але не її міру. Для визначення останньої використовують так званий коефіцієнт взаємної спряженості К (А.А. Чупрова). Величини коефіцієнта взаємної спряженості можуть мати значення від 0 до +1, а значимість коефіцієнта залежить від величини X^2 [6, с. 91].

Психолінгвістичний метод – це міждисциплінарна інтеграція методик, прийомів і процедур дослідження, що використовуються для вивчення мови як феномена психіки, для вивчення мови і мовлення та ролі мови в структуризації світу, з метою оптимізації діяльності людини в навколишньому соціальному світі [4, с. 521]. Суть психолінгвістичного методу полягає в тому, що з його допомогою передбачається обробка й аналіз тих мовних фактів, які можна одержати від інформантів у результаті спеціально організованих експериментів. В основі використання психолінгвістичної методики в дослідженні мовних явищ лежить розуміння мови як системи, наявної в свідомості людини, що уможливорює звернення до мовця як експерта, здатного оцінювати мовні факти.

Головним методом психолінгвістики є *психолінгвістичний експеримент*. Психолінгвістичний експеримент дає змогу заглибитись у мовну свідомість людини шляхом дослідження індивідуальних особливостей кожного носія із подальшим узагальненням отриманої інформації, вибудувати національну мовну картину світу, що дає можливість отримати безцінну інформацію для аналізу практично усім гуманітарним дисциплінам. Важливим методом

для проведення психолінгвістичного експерименту є *метод семантичного диференціалу*, спрямований на побудову суб'єктивних семантичних просторів. Першим цю методику запропонував Ч. Осгуд. За допомогою цієї методики звуки багатьох мов, зокрема німецької, можна оцінити за різноманітними ознаками, наприклад: розмір, сила, тепло, світло, активність, твердість тощо [3, с. 38].

Отже, саме ці методи утворюють методологічну базу, яку ми використовуємо у нашому дослідженні фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів.

Список використаних джерел:

1. Білецький А.О. Основні методи дослідження в сучасному мовознавстві / А.О. Білецький // Методологічні питання мовознавства – К.: Дніпро, 1966. – 282 с.
2. Воронин С.В. Основы фоносемантики / С.В. Воронин. – Л.: Изд-во Ленинг. ун-та, 1982. – 242 с.
3. Горошко Е.И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / Е.И. Горошко. – К: Каравелла, 2001. – 320 с.
4. Комарова З.И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике: учебное пособие. / З.И. Комарова. – Екатеринбург: Изд-во УрФУ, 2012. – 818 с.
5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2006. – 464 с.
6. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике: учебное издание / В.В. Левицкий. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – 264 с.
7. Прокофьева Л.П. Звуко-цветовая ассоциативность: универсальное, национальное, индивидуальное / Л.П. Прокофьева. – Саратов: Издательство Саратовского медицинского университета, 2007. – 279 с.